— Гарна місцинка, капітане? — зумисне недбало сказав Симонс, поглядаючи в ілюмінатор. — Схоже на рай.

Він позіхнув.

— Вам ще рано виходити, — відповів капітан Кілпепер, відзначаючи невдоволений вираз на обличчі біолога.

— Але, капітане... —Ні.

Кілпепер поглянув крізь ілюмінатор на хвилясте море трави. Ця трава, всіяна червоними квітами, здавалася такою ж свіжою, як і два дні тому, коли корабель здійснив посадку. Праворуч, за луками, було видно бурий ліс, вкритий жовтими й помаранчевими плямами квітів. Ліворуч здіймалися пагорби, розфарбовані контрастними відтінками блакитного й зеленого. З невисокого пагорба збігав водоспад.

Дерева, квіти та все інше. Що й казати, планета, безперечно, напрочуд гарна, і саме це викликало в Кілпепера недовіру. За життя він змінив двох дружин і п'ять новісіньких кораблів і з досвіду знав, що за чарівною зовнішністю може ховатися все що завгодно. П'ятнадцять років у космосі додали зморшок на обличчі й сивини на скронях, але не підстав, які змінили б його переконання.

— Ось звіти, сер.

Помічник капітана Морена подав Кілпеперові пачку паперів. На широкому, грубо виліпленому обличчі Морени — нетерпіння. За дверима Кілпепер почув шурхання ніг і приглушені голоси.

Він знав: там зібрався весь екіпаж і чекає, що він скаже цього разу.

Усім страшенно кортить вийти назовні.

Кілпепер переглянув звіт. Те саме, що й у попередніх чотирьох партіях. Атмосфера придатна для дихання, немає небезпечних мікроорганізмів, ніяких бактерій, радіація відсутня. У сусідньому лісі є якісь форми тваринного життя, але жодних проявів енергії. Виявлено велику масу металу, можливо, багату на залізо гору, за кілька миль на південь. Треба обстежити докладніше.

Усе гаразд, — засмучено сказав Кілпепер. Звіти викликали в нього незрозумілу тривогу. З досвіду він знав, що з кожною планетою що-небудь не так. І краще з'ясувати це напочатку, поки не сталося лиха.

— Можна нам вийти, сер? — запитав коротун Морена, виструнчившись на весь зріст. Кілпепер майже фізично відчув, як команда за дверима затамувала подих.

— Не знаю, — сказав Кілпепер і почухав потилицю, намагаючись вигадати причину для нової відмови. Тут мусить бути щось не так.

Гаразд, — сказав він нарешті. — Виставте повну охорону. Виходять четверо. Далі десяти метрів від корабля не відходити.

Хочеш не хочеш, а людей треба випустити. Інакше після шістнадцяти місяців безперервного перебування в задушливому тісному кораблі вони просто збунтуються.

— Так, сер! — І помічник капітана вибіг за двері.

— Гадаю, це означає, що науковій групі теж можна вийти, — сказав Симонс, тримаючи схрещені пальці в кишенях.

— Звісно, — втомлено відповів Кілпепер. — Я йду з вами. Зрештою, якщо ця експедиція й загине, невелика втрата.

Після шістнадцяти місяців перебування в задушливій, штучній рециркульованій атмосфері корабля повітря невідомої планети видалося на диво солодким і свіжим. З гір повівав легенький підбадьорливий вітерець.

Капітан Кілпепер схрестив руки на грудях, допитливо принюхався. Четверо членів екіпажу ходили довкола корабля, розминаючи ноги й глибоко з насолодою вдихаючи цю свіжість. Науковці зійшлися разом, міркуючи, з чого почати. Симонс нахилився й зірвав травинку.

-Дивна річ, — сказав він, розглядаючи травинку на світло.

— Чому дивна? — запитав підходячи Кілпепер.

— Ось погляньте. — Худорлявий біолог підняв травинку вище. — Усе гладко. Жодних слідів клітинної структури. Ану подивимось... — Він схилився над червоною квіткою.

— Агов! До нас гості! — Астронавт, якого звали Флін, першим помітив тубільців. Ті вийшли з лісу й прямували через луки до корабля.

Капітан Кілпепер швидко озирнувся на корабель. Стрільці готові, зброю заряджено і знято з запобіжників. Для вірності він торкнув бластер на поясі й зупинився в очікуванні.

— О, брати по розуму! — пробурмотів Еремік. Як лінгвіст експедиції він спостерігав за наближенням тубільців з суто професійним інтересом. Решта екіпажу просто стежила за тим, що відбувається.

Попереду групи крокувала істота з жираф'ячою шиєю не менше трьох метрів завдовжки, але на коротких, товстих бегемотячих ногах. У неї була весела привітна фізіономія й червона шкіра у великий білий горошок.

Слідом за ним рухалися п'ять невеликих тварин розміром з тер'єра, з білосніжним хутром. Вигляд у них був поважний і кумедний. Останнім ішло невелике створіння червоного кольору з п'ятиметровим зеленим хвостом.

Вони зупинилися перед людьми й вклонилися. Якийсь час тривала напружена тиша, тоді усі вибухнули сміхом.

Схоже, сміх був сигналом. П'ятеро білих малят вилізли на спину гіпожирафа, хвилину пововтузились, а тоді стали один одному на плечі. За хвилину вся п'ятірка балансувала, утримуючи рівновагу, один на одному, немов циркові акробати.

Люди завзято зааплодували.

Одразу ж червоний товстун почав розгойдуватися, стоячи на власному хвості.

— Браво! — вигукнув Симонс.

П'ятеро пухнастих тварин зістрибнули з жираф'ячої спини й затанцювали довкола червоного поросяти із зеленим хвостом.

— Ура! — вигукнув Морисон, бактеріолог.

Гіпожираф зробив незграбне сальто, приземлився на одне вухо, так сяк підвівся на ноги й низько вклонився.

Капітан Кілпепер насупився і міцно потер руки. Він намагався зрозуміти, чому тубільці так дивно поводяться. А ті заспівали. Мелодія була дивна, але всі зрозуміли, що це пісня. Вони співали кілька секунд, потім вклонилися й почали качатися по траві.

Четверо членів екіпажу усе ще аплодували. Еремік дістав записник і почав записувати звуки, що їх вимовляли тубільці.

— Гаразд, — сказав Кілпепер. — Екіпаж, на борт. Четверо поглянули на нього з докором.

— Дайте й іншим подивитися, — сказав капітан. Усі четверо неохоче піднялися трапом.

— Гадаю, ви хочете вивчити їх докладніше, — сказав Кілпепер науковцям.

— Певна річ, — відповів Симонс. — Ніколи не бачив нічого подібного.

Кілпепер кивнув і повернувся на корабель. Назустріч уже виходила інша четвірка.

— Морена! — вигукнув капітан. У рубку зайшов помічник. — Сходіть з'ясуйте, що там за металічна маса. Візьміть із собою когось із екіпажу й увесь час підтримуйте з нами зв'язок по радіо.

— Так, сер, — сказав Морена, широко посміхаючись. —Привітний тут народ, чи не так, сер?

— Авжеж, — промовив Кілпепер.

— Симпатична планетка, — вів своєї помічник.

— Мабуть.

Морена пішов збирати спорядження. Капітан Кілпепер сів і замислився над тим, що ж не так на цій планеті.

Майже весь наступний день він провів, переглядаючи нові звіти. Надвечір відклав олівець і пішов прогулятись.

— Маєте вільну хвилинку, капітане? — запитав Симонс. — Хочу показати вам дещо в лісі.

Кілпепер, за звичкою, щось невдоволено пробурмотів, але пішов за біологом. Йому й самому було цікаво поглянути на цей ліс.

Дорогою до них приєдналися троє тубільців. Вони дуже нагадували собак, окрім забарвлення, усі троє червоні в білу смужку, немов льодяники.

— Ось, — сказав Симонс із погано прихованим нетерпінням, — погляньте навколо. Не помічаєте нічого дивного?

Капітан озирнувся. Стовбури дерев дуже товсті і ростуть далеко один від одного. Так далеко, що поміж ними видно інше узлісся.

— Що ж, — сказав Кілпепер, — тут не заблудишся.

— Не в тім річ, — сказав Симонс. — Дивіться ще. Кілпепер посміхнувся. Симонс привів його сюди,

тому що капітан для нього кращий слухач, ніж колеги-вчені — ті зайняті кожен своїм.

Позаду них стрибали й бавилися троє тубільців.

— Тут немає підліску, — сказав Кілпепер, коли вони пройшли ще кілька кроків.

Стовбури дерев були оповиті з усіх боків виткими рослинами в різнокольорових квітах. Звідкись злетів птах, якусь мить завис, тріпочучи крилами, над головою однієї з червоно-білих, льодяникових собак і полетів геть.

Птах був сріблясто-золотий.

— Ну як, помітили, що тут не так? — нетерпляче запитав Симонс.

— Хіба що кольори дуже дивні, — сказав Кілпепер. —А ще що не так?

— Погляньте на дерева.

Дерева були всипані плодами. Вони висіли тугими гронами на найнижчих гілках і вражали розмаїттям кольорів, форм і розмірів. Були такі, що нагадували виноград, інші — банани, кавуни і...

— Схоже, тут безліч різних видів, — навмання сказав Кілпепер, він не розумів, на що Симонс хоче звернути його увагу.

— Різних видів! Ось погляньте. Десять зовсім різних плодів ростуть на одній гілці.

І справді, на кожному дереві росло незвичайне розмаїття плодів.

— У природі так не буває, — сказав Симонс. — Це, звісно, не моя спеціалізація, але можу з певністю сказати, що це плоди зовсім різних видів, між ними немає нічого спільного. Це не різні стадії розвитку того самого виду.

— Як же це пояснити? — запитав Кілпепер.

— Це не моя спеціалізація, — усміхнувся біолог. — А от який-небудь бідолаха ботанік тут турбот не обереться.

Вони рушили назад до корабля.

— Навіщо ви ходили в ліс? — запитав капітан.

— Я? Окрім основної роботи, я трохи розуміюся на антропології. Хотів з'ясувати, де живуть наші нові знайомі. Не пощастило. Тут немає ані доріг, ані інструментів, ані розчищених ділянок землі. Нічого немає, навіть печер.

Кілпепера не здивувало, що біолог здатний виконати стислий антропологічний огляд. У таку експедицію, як ця, неможливо взяти представників усіх наук. Головне завдання — виживання. Тож основну увагу приділяли біології та бактеріології. Далі — мова. А вже потім — ботаніка, екологія, психологія, соціологія та інші види знань.

Коли вони повернулися до корабля, окрім уже знайомих тварин — чи тубільців, там виявилося ще вісім чи дев'ять птахів. Усі теж мали незвичайно яскравий вигляд — у горошок, смужку, строкаті. Жодного бурого чи сірого.

Помічник капітана Морена й астронавт Флін вийшли на узлісся й зупинилися біля підніжжя невисокого пагорба.

— Поліземо нагору? — відсапуючись запитав Флін, на спині він ніс громіздку камеру.

— Стрілка показує, що доведеться, — Морена ткнув пальцем у циферблат. Індикатор вказував на наявність металічної маси одразу за гребенем пагорба.

— Взагалі, варто було б брати на борт машини, — сказав Флін, нахиляючись уперед, щоб полегшити собі підйом похилим схилом.

— Ага, або верблюдів.

Над ними кружляли й весело щебетали червоні з золотом птахи. Вітерець колихав високу траву та м'яко наспівував у листі лісу, що був поруч. За астронавтами йшло двоє тубільців. Вони нагадували коней, лише шкіра в них була вкрита білими й зеленими плямами.

— Схоже на бродячий цирк, — сказав Флін, коли один із коней взявся скакати галопом довкола нього.

— Авжеж, — підтвердив Морена.

Вони піднялися на вершину пагорба й почали спускатися донизу, як раптом Флін зупинився.

— Поглянь-но!

Від підніжжя пагорба здіймалася в небо тонка пряма металева колона. Вони підвели голови, намагаючись розгледіти, де вона закінчується. Погляд ковзав все вище й вище, але верхня частина колони була схована за хмарами. Астронавти поспішно спустилися з пагорба й узялися оглядати колону. Зблизька вона виявилася соліднішою, ніж здавалася на перший погляд. Близько шести метрів у діаметрі, прикинув Морена. Метал блакитнувато-сірий, схожий на сплав, подібний до сталі, вирішив він. Але яка сталь здатна витримати вагу колони такої висоти?

— Як, по-твоєму, далеко до цих хмар? — запитав він. Флін задер голову.

— Дідько його зна, може, кілометр, а може, й два.

Під час посадки колону не помітили за хмарами, а згодом через свій блакитнувато-сірий колір вона зливалася із загальним фоном неба.

— Не можу повірити, — сказав Морена. — Цікаво, яка сила стискання в цій махині?

Обоє з благоговійним страхом поглянули на велетенську колону.

— Гаразд, — сказав Флін, — буду знімати.

Він зняв з плечей камеру й зробив три знімки з відстані шести метрів, потім, для порівняння, зняв поруч із колоною Морену. Наступні три знімки він зробив, спрямувавши об'єктив догори.

— Що це, по-твоєму, таке? — запитав Морена. — Нехай міркують наші розумники, — сказав

Флін. — У них, мабуть, ум за розум зайде. — Він знову поклав камеру на плече. — А тепер ходімо назад, буде про що поговорити дорогою. — Він поглянув на зелених з білим коней. — Може спробуємо верхи. Буде швидше.

— Обережно, бо зламаєш собі шию, — сказав Морена.

— Гей, друже, ходи-но сюди, — покликав Флін. Один із коней підійшов і став біля нього на коліна. Флін обережно заліз йому на спину, сів верхи й, посміхаючись, поглянув на Морену.

— Гляди, не розбий апарат, — застеріг Морена, — це державне майно.

— Гарний кінь, — сказав Флін. — Уперед, друже. Кінь випростав ноги й посміхнувся.

— Побачимося в таборі, — сказав Флін і спрямував свого коня до пагорба.

— Зачекай хвилину, — сказав Морена. Він похмуро поглянув на Фліна, потім покликав другого коня. — Ходи-но сюди, друже.

Кінь підійшов і став на коліна. Морена теж сів верхи.

Кілька хвилин вони на пробу їздили по колу. Коні корилися кожному дотику. Їхні широкі спини виявилися на диво зручними. Одна червоно-золота пташка сіла на плече Фліна.

— Оце життя, — сказав він і поплескав свого коня по шовковій шиї. — Гайда до табору, Морено, хто доскаче першим.

— Давай, — погодився Морена.

Але як не підбадьорювали вони коней, ті не бажали переходити на рись і рухалися тим самим неспішним кроком.

Кілпепер сидів навпочіпки біля корабля, спостерігаючи за роботою Еремікa. Лінгвіст був терплячою людиною. Його сестри завжди дивувалися терпінню брата. Колеги цінували його за цю рису, а студенти, коли він викладав, просто захоплювалися. Тепер йому знадобився весь запас витримки, накопичений за шістнадцять років.

— Гаразд, спробуємо ще раз, — сказав Еремік спокійнісіньким тоном. Він перегорнув сторінки "Розмовника для спілкування з інопланетянами другого рівня розвитку інтелекту" (автором якого був сам), і знайшов потрібну діаграму. Відкрив сторінку й показав малюнок.

Тварина, яка сиділа коло нього, була неймовірним поєднанням бурундука з гігантською пандою.

Одним оком вона поглянула на діаграму, друге — безглуздо оберталося в очниці.

— Планета, — сказав Еремік і показав пальцем. — Планета.

Підійшов Симонс.

— Вибачте, капітане, я хотів би поставити тут рентгенівський апарат.

— Будь ласка, — сказав Кілпепер і посунувся, звільняючи біологові місце для його спорядження.

— Планета, — повторив Еремік.

— Елам весел холам крам, — привітно промовила бурундуко-панда.

— Чорт забирай, у них є мова. Вони вимовляють звуки, які, без сумніву, щось означають. Питання лише в тому, чи вдасться знайти ґрунт для взаєморозуміння. Чи здатні вони оперувати найпростішими абстрактними поняттями? — Еремік відклав книгу й показав пальцем на бурундука-панду.

— Тварина, — сказав він і очікувально поглянув на тубільця.

— Притримай його, щоб не ворушився, — попросив Симонс і навів рентгенівський апарат. — Готово. Тепер ще кілька знімків.

— Тварина, — з надією повторив Еремік.

— Іфул біфул бокс, — сказала тварина. — Хофул тофул локс, рамадан, самдуран, іфул біфул бокс.

— Терпіння, — нагадав собі Еремік. — Позитивний настрій, щирість, наполегливість.

Він узяв інший довідник. Це був "Розмовник для спілкування з інопланетянами першого рівня розвитку інтелекту".

Знайшов потрібну сторінку й відклав книгу. Посміхаючись, підняв вказівний палець.

— Один, — сказав він.

Тварина подалася вперед і понюхала палець. Еремік похмуро посміхнувся й виставив другий палець.

— Два, — сказав він. Потім підняв третій: — Три.

— Углекс, — раптом заявила тварина.

— Що це — дифтонг? Слово, яке означає "один"?

— Один, — ще раз сказав Еремік і знову похитав вказівним пальцем.

— Вересеревеф, — поблажливо посміхаючись, відповіла тварина.

Ще одне слово, яке означає "один"?

— Один, — знову сказав Еремік.

— Севеф хевеф улуд крам, арагон, біліган, хомус драм, — проспівала бурундуко-панда.

Потім зупинилася, поглянула на сторінки "Розмовника", що тріпотіли на вітрі, й знову перевела погляд на лінгвіста, який терпляче тамував у собі гостре прагнення задушити тубільця на місці.

Після повернення Морени й Фліна, здивований капітан Кілпепер сів аналізувати їхній звіт. Він переглянув фотографії й старанно, докладно вивчив кожну.

Металева колона була округла, гладенька і явно штучного походження. Від раси, здатної виготовити та встановити таку споруду, можна чекати неприємностей. Великих неприємностей.

Але хто встановив тут цю колону? Певна річ, не веселі дурні тварини, які вештаються довкола корабля.

— То, кажете, вершина колони схована у хмарах? — перепитав Кілпепер.

— Так, сер, — сказав Морена. — Ця клята тичка десь два кілометри заввишки.

— Повертайтесь туди, — наказав капітан. — Візьміть із собою радар і обладнання для інфрачервоної зйомки. Зробіть знімок верхівки цієї колони. Я хочу точно знати, якої вона висоти і що там нагорі. Тільки швидше.

Флін і Морена вийшли з рубки.

Кілпепер ще хвилину розглядав не просохлі до кінця знімки, потім відклав їх убік. Сповнений незрозумілого передчуття, він пройшов у бортову лабораторію. Ця планета була якась безглузда, і це його непокоїло. Із власного досвіду Кілпепер знав: усе на світі підпорядковане певній системі. Якщо вчасно її не зрозуміти, можна потрапити в халепу.

Бактеріолог Морисон був невисокий чоловік з сумним виразом обличчя. Зараз він здавався просто придатком до свого мікроскопа.

— Знайшли що-небудь? — запитав Кілпепер. Морисон підвів голову, примружився й закліпав очима.

— Знайшов абсолютну відсутність дечого, — сказав він. — Тут багато чого не вистачає.

— Тобто?

— Я досліджував зразки квітів, — сказав Морисон, —ґрунту, брав проби води. Поки що нічого певного, але наберіться хоробрості.

— Набрався. У чому річ?

— На цій планеті немає ніяких бактерій.

— Та ну? — сказав капітан, бо нічого іншого не спало йому на думку. Новина не видалася йому надто приголомшливою. Але бактеріолог поводився так, наче щойно заявив, ніби вся планета складається із зеленого сиру.

— Саме так. Вода в струмку чистіша за дистильований спирт. Ґрунт на цій планеті стерильніший, ніж скальпель після кип'ятіння. Єдині мікроорганізми — це ті, які завезли ми. І вони вимирають.

— Яким чином?

— У складі тутешньої атмосфери я виявив три дезинфікуючі складники, і, напевно, є ще з десяток інших, яких я не виявив. Те саме з ґрунтом та водою. Уся планета абсолютно стерильна!

— То й що, — сказав Кілпепер. Він не зовсім оцінив зміст цього повідомлення. Його все ще тривожила сталева колона. — І що це може означати?

— Добре, що ви запитали, — сказав Морисон. — Так, дуже добре, що ви про це запитали. А означає це, що такої планети просто не існує.

— Облиште.

— Я серйозно. Без мікроорганізмів ніяке життя неможливе. Тут відсутня найважливіша ланка життєвого циклу.

— На жаль, вона існує, — Кілпепер м'яко повів рукою довкола. — Інші теорії у вас є?

— Так, але спершу я маю переглянути усі зразки. Хоча дещо я вам можу сказати вже зараз. А ви спробуйте самі знайти цьому пояснення.

— Слухаю.

— Я не знайшов на цій планеті жодного камінчика. Взагалі-то, це не моя спеціалізація, та, оскільки кожен із нас, учасників, певною мірою майстер на всі руки... Принаймні я дещо розумію в геології. Отож я ніде не бачив жодного дрібного камінчика або уламка. Найменший, за моїми розрахунками, важить близько семи тонн.

— Що ж це означає?

— О! Вам теж стало цікаво? — Морисон посміхнувся. —Прошу вибачити. Я маю встигнути до вечері завершити вивчення зразків.

Надвечір були проявлені рентгенівські знімки усіх тварин. Капітана чекало ще одне дивне відкриття. Від Морисона він уже чув, що планета,

на якій вони перебувають, існувати не може. Тепер Симонс заявив, що тутешні тварини теж існувати не можуть.

— Ви лишень погляньте на знімки, — сказав він Кілпеперові. — Дивіться. Ви десь бачите внутрішні органи?

— Я погано розуміюсь на рентгенівських знімках.

— А тут нема чого розумітися. Просто погляньте.

На знімках можна було розрізнити кілька кісток і один-два якихось органи. На деяких можна було побачити залишки нервової системи, але загалом тварини немов складалися з однорідної речовини.

— Такої внутрішньої будови замало навіть для дощового хробака, — сказав Симонс. — Неможливе спрощення. У них немає нічого, що відповідало б легеням чи серцю. Немає кровообігу. Немає мозку. Нервової системи — кіт наплакав. А ті органи, які в них є, не мають жодного сенсу.

— І який висновок...

— Ці тварини не існують, — весело сказав Симонс. У нього було сильне почуття гумору, і ця думка припала йому до смаку. Цікаво було б надрукувати наукову статтю про тварин, які не існують.

Повз них, упівголоса лаючись, проходив Еремік.

— Пощастило розібратися в їхньому словнику? — запитав його Симонс.

— Ні! — вигукнув Еремік, але одразу засоромився й почервонів. — Вибачите, я перевіряв їх по всіх рівнях розвитку інтелекту, аж до класу СЗВВ. Це рівень амеби. Жодної реакції.

— Може, в них зовсім відсутній мозок? — висловив припущення Кілпепер.

— Ні. Вони здатні виробляти циркові трюки, а для цього потрібен певний рівень інтелекту. У них є якась подоба мови і явна система рефлексів. Але вони неспроможні концентрувати увагу. Все, що вони вміють, — співати пісні.

— Гадаю, усім нам не завадило б повечеряти, — сказав капітан. — І, мабуть, не зайвим буде ковток-другий для підкріплення сил.

Підкріплювального за вечерею було вдосталь. Після півдюжини добрих ковтків науковці трохи прийшли до тями й змогли, нарешті, розглянути деякі припущення. Вони порівняли отримані дані.

Установлено: тубільці (чи тварини) позбавлені внутрішніх органів, систем розмноження і травлення. Існує не менше трьох десятків різних видів, не рахуючи птахів, і щодня з'являються нові.

Те саме стосується й рослин.

Установлено: планета дивовижно стерильна й сама себе підтримує у цьому стані.

Установлено: у тубільців є мова, але вони явно неспроможні кого-небудь її навчити. І самі нездатні навчитися чужій мові.

Установлено: довкола ніде немає дрібних уламків або каменів.

Установлено: існує гігантська сталева колона висотою не менше кілометра, точніше можна буде визначити після проявлення нових знімків. Ніяких слідів машинної цивілізації не виявлено, однак ця колона явно продукт цивілізації. Отже, її хтось виготовив і поставив тут.

— Якщо скласти всі ці факти разом, що виходить? — запитав Кілпепер.

— У мене є теорія, — сказав Морисон. — Красива теорія. Хочете послухати?

Усі погодилися, промовчав лише один Еремік, який усе ще не оговтався від своєї неспроможності розшифрувати мову тубільців.

— Наскільки я розумію, цю планету хтось створив штучно. Так має бути. Жодна раса не може виникнути без бактерій. Цю планету створили представники надцивілізації. Вони ж і поставили тут сталеву колону. Вони створили планету для цих тварин.

— Навіщо? — запитав Кілпепер.

— У цьому й уся краса моєї теорії, — мрійливо сказав Морисон. — Чистий альтруїзм. Погляньте на тубільців. Веселі, щасливі, не знають ніякого насильства, вільні від будь-яких шкідливих звичок. Хіба вони не заслуговують на окремий світ? Світ, де їм можна веселитися й розважатися і де завжди літо?

— І правда, дуже гарно, — сказав Кілпепер, стримуючи усмішку. — Але...

— Тутешні мешканці це — нагадування, — вів далі Морисон. — Нагадування усім, хто потрапляє на цю планету, про те, що розумні істоти можуть жити в мирі й злагоді.

— Ваша теорія має одну ваду, — заперечив Симонс. — Ці тварини не могли розвинутися природним шляхом. Ви бачили рентгенівські знімки.

— Це так, — мрійник-Морисон вступив у коротку боротьбу з біологом-Морисоном і зазнав поразки. — Може, вони роботи.

— Мені й самому так здається, — сказав Симонс. — Наскільки я розумію, та сама раса, яка збудувала сталеву колону, створила й цих тварин. Це їхні слуги, раби. Схоже, вони думають, що ми — їхні господарі.

— А куди поділися справжні господарі? — запитав Морисон.

— Звідки я знаю? — сказав Симонс.

— І де ці господарі живуть? — запитав Кілпепер. — Ми не знайшли нічого схожого на житло.

— Їхня цивілізація настільки розвинена, що вони не потребують машин і будинків. Вони живуть у безпосередньому єднанні з природою.

— Тоді навіщо їм слуги? — безжалісно запитав Морисон. — І навіщо вони побудували цю колону?

Надвечір були готові нові знімки сталевої колони, і вчені жадібно взялися їх досліджувати. Висота колони виявилася близько кілометра, її вершина ховалася у щільних хмарах. Нагорі, під прямим кутом до колони була змонтована поперечина, яка виступала в обидва боки на тридцять метрів.

— Схоже на спостережний пункт, — сказав Симонс.

— Що можна спостерігати на такій висоті? — запитав Морисон. — Там, крім хмар, нічого не видно.

— Може, вони люблять дивитися на хмари, — зауважив Симонс.

— Я йду спати, — сказав Кілпепер. Усе це йому не подобалося.

Уранці Кілпепер прокинувся з передчуттям, що щось негаразд. Він вдягнувся і вийшов з корабля. Вітерець, і той був сповнений якогось невловимого неблагополуччя. Чи, може, це просто його нерви?

Кілпепер похитав головою. Він довіряв своїм передчуттям. Як правило, вони означали, що в його підсвідомості завершився якийсь процес розмірковування.

Довкола корабля начебто усе гаразд. Тварини були на місці й ліниво блукали поміж опорами без жодної видимої мети.

Кілпепер поглянув на них і обійшов навколо корабля.

Науковці уже взялися до роботи, намагаючись розгадати таємниці цієї планети. Еремік пробував зрозуміти мову сріблясто-зеленої тварини із сумними очима. Але цього ранку тварина була надзвичайно млявою. Вона ледь чутно бурмотіла свої пісні й не звертала уваги на Еремік.

Кілпеперові спала на думку легенда про Цирцею. Може, це не тварини, а люди, яких перетворив на звірів жорстокий чарівник? Він відкинув цю безглузду ідею і пішов далі.

Екіпаж не помітив змін, що сталися відучора.

Усі пішли до водоспаду купатися. Кілпепер відрядив двох астронавтів провести мікроскопічний аналіз колони.

Колона тривожила його найбільше. Науковців вона, очевидно, зовсім не цікавила, але капітан цьому не дивувався. Кожний зайнятий своїм. Зрозуміло, що для лінгвіста на першому місці мова місцевого народу, ботанік шукає ключ до розгадки таємниць планети в деревах, з їхнім надзвичайним розмаїттям плодів.

А сам він що думає? Капітан Кілпепер проаналізував свої здогади. Йому потрібна узагальнювальна теорія. Теорія, яка пояснила б усі помічені явища.

Що це має бути за теорія? Чому на планеті немає мікробів? Чому немає каміння й уламків? Чому... чому... чому? Напевно всьому цьому є більш-менш просте пояснення. Він майже усвідомлював його, але не до кінця.

Капітан сів у тіні корабля, притулився до опори й спробував зібратися з думками.

Близько полудня до нього підійшов Еремік і один за другим жбурнув під опору свої лінгвістичні довідники.

— Спокійніше, — сказав Кілпепер.

— Я здаюся, — промовив Еремік. — Ці дурні уже зовсім не звертають на мене уваги. Вони ледь ворушать язиками і більше не показують фокусів.

Кілпепер підвівся й підійшов до тубільців. Від колишньої жвавості не лишилося й сліду. Вони тиняються довкола такі мляві, немов дійшли крайнього виснаження.

Поруч стояв Симонс і робив якісь нотатки у своєму записнику.

— Що сталося з нашими маленькими друзями? — запитав Кілпепер.

— Не знаю, — сказав Симонс. — Може, вони були надто збуджені й не змогли заснути минулої ночі.

Гіпожираф раптом сів. Повільно перевалився на бік і завмер.

— Дивно, — сказав Симонс. — Я ще жодного разу не бачив, щоб хто-небудь з них лягав.

Він нахилився над твариною й прислухався, чи б'ється серце. За кілька хвилин Симонс випростався.

— Ніяких ознак життя, — сказав він.

Ще дві тварини, вкриті блискучою чорною вовною, впали на землю.

— О Боже, — кинувся до них Симонс. — Що ж це робиться?

— Боюсь, я знаю, у чому причина, — сказав, виходячи з люка, Морисон. Він дуже зблід. — Мікроби. Капітане, я почуваюся вбивцею. Гадаю, цих бідних звірів убили ми. Пам'ятаєте, я вам казав, що на цій планеті немає жодних мікроорганізмів? А скільки їх ми сюди занесли! Бактерії так і кинулися від нас до нових хазяїв. А ті, як ви пам'ятаєте, цілковито позбавлені імунітету.

— Але ж ви казали, що в атмосфері є різні знешкоджуючі речовини?

— Очевидно, вони діють надто повільно. — Морисон нахилився й оглянув одну тварину. — Я переконаний, що причина в цьому.

Усі інші тварини, скільки їх було довкола корабля, попадали на землю й лежали нерухомо. Капітан Кілпепер тривожно озирався.

Підбіг, захекавшись, один із астронавтів. Він був ще мокрий після купання у водоспаді.

— Сер, — задихаючись, почав він. — Там у водоспаді... тварини...

— Знаю, — сказав Кілпепер. — Поверніть людей сюди. — І ще, сер, — вів далі той. — Водоспад... розумієте,

водоспад...

— Ну, кажіть.

— Він зупинився, сер. Він більше не тече.

— Поверніть людей, негайно!

Астронавт кинувся назад до водоспаду. Кілпепер озирався на всі боки, сам не розуміючи, що хоче побачити. У бурому лісі було тихо. Занадто тихо.

Здається, він майже знайшов відгадку...

Він раптом усвідомив, що приємний легкий вітерець, який безупинно овівав їх з першої хвилини висадки на планеті, зник.

— Що за чортівня, що тут відбувається? — неспокійно вимовив Симонс.

Вони попрямували до корабля.

— Наче й сонце світить не так яскраво. — прошепотів Морисон.

Повної впевненості не було. До вечора ще дуже далеко, але здавалося, що сонячне світло й справді потьмяніло.

Від водоспаду поспішали люди, поблискували мокрі тіла. За наказом капітана вони один за одним зникали в кораблі. Тільки науковці ще стояли біля вхідного люка й оглядали затихлу округу.

— Що ж ми накоїли? — запитав Еремік. Від вигляду мертвих тварин, що лежали довкола, його проймало тремтіння.

По схилу пагорба великими стрибками через високу траву бігли двоє астронавтів, які ходили до колони. Вони бігли так, ніби їх переслідував сам диявол.

— Що трапилося? — запитав капітан.

— Ця клята колона, сер! — вимовив Морена. — Вона повертається! Здоровенна вежа кілометр заввишки, з металу невідомо якої міцності — і повертається!

— Що робитимемо? — запитав Симонс.

— Повертаємося на корабель, — пробурмотів Кілпепер.

Він відчував, що відгадка зовсім близько. Йому потрібен лише один невеликий доказ. Лише один...

Тварини підвелися на ноги! Знову, тріпочучи крилами, злетіли у небо червоно-сріблясті птахи. Гіпожираф підвівся, став на чотири ноги, пирхнув і кинувся навтьоки. За ним побігли інші. З лісу, немов лавина, через луки попрямував потік небачених, дивовижних звірів.

Вони мчали на захід, подалі від землян.

— Усі на корабель! — вигукнув раптом Кілпепер. Ось вона, розгадка. Тепер він розумів що й до чого і сподівався, що встигне вчасно відвести корабель подалі від цієї планети.

— Швидше, чорт забирай! Готуйте двигуни до старту! — наказав він ошелешеним астронавтам.

— Але ж довкола розкидано наше спорядження, — заперечив Симонс. — Не розумію, чому такий поспіх...

— Стрільці до зброї! — наказав Кілпепер, підштовхуючи учених до люка.

Раптом на заході з'явились довгі тіні.

— Капітане, ми ще не закінчили своїх досліджень... —Дякуватимете Богу, якщо взагалі залишитесь живі, — сказав він, замикаючи шлюз. — Ви що, й досі не зрозуміли? Задраїти люки! Повна герметизація!

— Ви маєте на увазі колону, що обертається? — запитав Симонс, він налетів у коридорі на Морисона, спіткнувся й ледь не впав. — Наскільки я розумію, якась високо-розвинена цивілізація...

— Ця колона, що обертається — ключ у боці планети, — сказав Кілпепер, майже бігцем прямуючи до рубки. — Ключ, яким її заводять. Так улаштована вся планета. Тварини, ріки, вітер — у всього цього скінчився завод.

Він швидко запрограмував автопілот на потрібний курс.

— Пристебніться, — сказав Кілпепер. — І поміркуйте. Місце, де на гілках висять різні види чудових плодів. Де немає жодного шкідливого мікроба, де не перечепишся об жодний камінь. Місце, де живуть дивні,

кумедні, ласкаві звірі. Де все розраховано на те, щоб робити приємність і розважати... Дитячий майданчик!

Учені втупилися у свого капітана.

— Ця колона — заводний ключ. Коли ми прибули сюди незвані, планета була сповнена життя. Потім завод скінчився. Тепер хтось заново заводить планету.

За ілюмінатором по зеленій луці на сотні метрів простягнулися тіні.

— Тримайтесь міцніше, — сказав Кілпепер, натискаючи кнопку старту. — На відміну від іграшкових тварин, я зовсім не прагну зустрічі з дітьми, що граються тут. І вже аж ніяк не хотів би зустрічатися з їхніми батьками.